

Türkiye Hazır Giyim Sanayiinin Üretim ve İhracat Yapısı

Erol ÖZENÇ
IGEME Uzmanı - ANKARA

Bu yazıda, Türkiye'nin genel anlamda hazır giyim üretiminin ve ihracatının yapısı incelenmiştir. Bu amaçla, önce hazır giyim tanımı yapılmış ve bu tanıma giren mallar belirtilmiş, daha sonra da, hazır giyim üretimindeki teknolojik gelişmelerden, Türkiye açısından hazır giyim öneminden, Türkiye'nin hazır giyim üretim ve ihracat yapısından söz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise, bu kesimin sorunları ve çözüm önerileri yer almaktadırlar.

THE PRODUCTION AND EXPORTS STRUCTURE OF THE CLOTHING INDUSTRY OF TURKEY

In this article, the production and exports structure of ready-made clothing of Turkey in general have been analysed. For this purpose, the definition of ready made clothing has been made firstly and the goods incorporated in this definition have been specified and afterwards the technological innovations in the production of ready made clothing, the importance of ready made clothing for Turkey, the structure of ready made clothing production and exports of Turkey have been mentioned. In the last part, the problems of this sector and proposals for their solution have been placed.

1. HAZIR GİYİMİN TANIMI

Bu çalışmamızda hazır giyim kavramı, deri giyim, kürk giyim, örme giyim, dokumadan giyim ve ayrıntılarını kapsamak üzere en geniş anlamında alınmıştır.

Söz konusu kapsama, deri giyim ve kürk giyim (BTN 42. 03 ve 43.03) ile örme giyim (BTN 60), dokumadan hazır giyim (BTN 61) dahildir.

2. HAZIR GİYİM ÜRETİMİNDEKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Hazır giyim üretiminde dikiş makinesinin icat edildiği 19. yüzyıldan 1970'lere kadar teknolojik açıdan kay-

da değer önemli bir ilerleme pek görülmemiştir. Bu yıllardan sonra, sözkonusu sanayi dalında hem makina parkı, hem de fabrika örgütlenme biçimi yönünden önemli yenilikler olmuştur. Bunun temel nedeni ise sanayileşmiş ülkelerin yüksek işçi ücretlerinden kaynaklanan maliyet artışlarını giderebilmek için hazır giyim sanayini emek yoğun bir faaliyet olmaktan çıkararak, sermaye yoğun bir üretim dalı haline getirme çabalarıdır.

1970'lerden sonra hazır giyim sanayiinde uygulanmasına geçilen başlıca teknolojik yenilikler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir [UNCTAD Sekretariat, Şubat 1981].

1. Kesim zamanını azaltan, kesim kalitesini yükselten ve malzeme kaybını azaltan lazer ışınli kesim makineleri ve nümerik kontrollu kesim araçları,

2. Dikim hızını yükselten ve dikiş kalitesini arttıran otomatik teğel ve profil dikim makineleri ve nümerik kontrollu dikiş makineleri,

3. Satış analizleri ve tahminlerinde, envanter kontrolünde ve iş akımının yönetilmesinde kullanılan elektronik bilgisayarlar. Bilgisayarlar üretim süresinde nümerik kontrol teçhizatı ile birlikte de kullanılabilir, kontrol edilebilir,

4. Japonya gibi gelişmiş ülkeler, hazır giyim üretiminde artık robotları da devreye sokmuşlardır.

Yukarıda kısaca tanıtılan makineler, yüksek sermaye maliyetleri ve işleme hızları nedeni ile yalnızca en büyük hazır giyim kuruluşlarında kullanılabilirler. Ancak hazır giyim sanayinin, zevk ve beğenilerdeki ve talebin bileşimindeki değişimlere cevap verebilecek esnekliğe sahip olması gerekmektedir. Böyle bir esneklik ise, en iyi biçimde, küçük ve orta boyutlu işletmelerden oluşan bir sistem tarafından sağlanabilecektir. Bu nedenle hazır giyim üretiminde teknolojik gelişme sınırlı kalmakta ve yenilikler asıl olarak yeni malzemelerin kullanımı, yeni desen ve ürünlerin yaratılması aşamalarında ortaya çıkmaktadır.

3. TÜRKİYE AÇISINDAN HAZIR GİYİMİN ÖNEMİ

Türkiye'de hazır giyim tekstil ve deri ürünleri kesiminde, tekstil kesiminin de sanayi ve ihracatta öncü olma özelliği vardır. Türkiye hazır giyimde önemli miktarda ham maddeye, işgücü ve teknik bilgiye sahiptir. Hazır giyimde Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğundan, ihracatı artırma çabası içinde olan ülkemiz açısından bu sanayi özel bir önem taşımaktadır. Özellikle pamuk üretimindeki mevcut düzey ile birlikte, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'dan sonra artacak pamuk üretimi düşünüldüğü zaman, önemli bir potansiyel ortaya çıkmaktadır. İşgücü artan nüfusa bağlı olarak bol ve gelişmiş ülkelere göre 2-3 kat daha ucuzdur. Teknik bilgi yönünden ise, Türkiye'nin bilgi birikimi ve deneyimleri vardır.

Türkiye dünyadaki pamuk üreticileri arasında yedinci sıradadır. Diğer önemli bir ham madde olan yünde de

Türkiye önemli bir üreticidir ve dünyada sekizinci sıradadır. Sentetik ve suni elyaf üretimi de hızlı bir gelişme göstermektedir.

Öte yandan çok eski bir tarihe sahip olan deri giyim imalatının büyük bir sıçrama yapması, son yirmi yıl içinde olmuştur. Deri üretiminde olduğu gibi, deri giyim üretiminin de gelişmiş ülkelere kayması sonucu, ülkenin ham deri sağlamakta sahip olduğu potansiyelin de desteği ile bu kesim, sanayi ürünleri ihracat kalemleri arasında önemli bir yere ulaşmıştır küçük baş canlı hayvan varlığı yönünden dünyada beşinci, küçük baş deri üretimi bakımından beşinci olan Türkiye, bu konuda önemli bir potansiyele sahiptir.

4. TÜRKİYE'NİN HAZIR GİYİM ÜRETİM YAPISI

Geniş anlamda Türkiye'nin hazır giyim üretimi Tablo 1'de belirtilmiştir:

Tablo 1: Türkiye'nin Hazır Giyim Üretimi

Hazır Giyim Türü	1985 Gerçekleşme	1986 Tahmin	1987 Prog. Hed.	Yıllık Artış %'si	
	Miktar	Miktar	Miktar	1986	1987
Deri giyim (Bin. Par.)	3449.7	3835.2	4145.5	11,2	8,1
Örme Giyim (Ton)	27000	37700	43720	39,62	16,0
Dokuma Giyim (Ton)	105000	118500	125500	12,85	5,9

Kaynak: DPT, 1987 yılı Programı.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, deri giyim, örme giyim ve dokuma giyim üretimi sürekli artış göstermektedir.

Üretim yapısı bakımından hazır giyim sanayii, diğer sanayi dallarına göre daha az sermaye gerektiren ve işgücü yoğun bir üretim dalı olduğu için, ülkemizin üretim etkenleri yapısına uygun bir özellik göstermektedir.

Ülkemizde hazır giyim üretimi ile uğraşan firma sayısı çok fazladır ve piyasaya giriş ve çıkışlar oldukça kolay olduğundan, işletme sayısı kesin olarak saptanamamaktadır. Bu işletmelerin bir kısmını pamuklu giyim üretenler oluşturmaktadır. İşletmelerin bölgesel dağılımına bakıldığında zaman, bunların % 80'inin İstanbul ve çevresinde yoğunlaştığı, geriye kalanları ise İzmir, Bursa ve Eskişehir ile Adana yörelerinde kümelendiği görülmektedir. Kamu-özel kesim açısından bakıldığında zaman, kamu kesiminin payı özel kesime oranla daha az olduğu görülmektedir.

Hazır giyim üretimi yapan firmalar büyüklük açısından, atölyeler, küçük ve orta boy işletmeler ve fabrikasyon üretim yapan işletmeler olarak üç grup altında toplanabilir.

Atölyeler grubundaki işletmeler birbirlerinden değişik yapılara sahiptirler ve sayıları çok fazladır. Bunlar genellikle, kendileri için değil, sipariş üzerine üretim yapmaktadırlar. Küçük ve orta boy işletmeler, atölyelerin daha büyük boyutları olarak düşünülebilir. Bunlar kendi satışları için üretimde bulundukları gibi, daha büyük ihracatçı firmalar için de fason üretim yapmaktadırlar.

Fabrikasyon üretim yapan işletmelerin sayısı 1970'li yıllarda hazır giyim talebi ile birlikte artma eğilimi içine girmiştir. Bunlar büyük kentler ve özellikle İstanbul çevresinde yoğunlaşmışlardır. Başlangıçta yalnız gömlek ve pardesü üreten hazır giyim fabrikalarının ürün türleri de artmıştır. Bu tür firmaların önemli bir bölümü ihracata yönelik olarak kurulmuştur. Ancak ihracat konusunda zorluklar ile karşılaşınca, iç pazara yönelen bu firmaların kapasite kullanım oranları azalmıştır. Dünyadaki genel eğilime paralel olarak büyük boyutlu hazır giyim kuruluşlarının dış firmalar için fason üretimde bulundukları görülmektedir.

Ülkemiz hazır giyim sanayinin özelliklerine değinirken, pamuklu ve yünlü dallarda faaliyette bulunan firma grupları arasındaki farklar belirtilmelidir. Ülkemizde pamuk üretimi ve pamuğa dayalı tekstil ve giyim sanayi hayli gelişmiştir. Bu durum pamuklu giyim ütemi için elverişli bir temel oluşturmuştur. Öte yandan, yünlü giyim üreten firmalar, kumaş fiyatları yüksek olduğu için, yurt dışına tam anlamı ile açılmamış durumdadırlar.

1970 yıllarından önceki dönemde derinin giyim sanayindeki payı, çok küçük iken, sürekli araştırma ve geliştirme çabaları sonucu deri giyim tekstilden sonra en önemli maddelerden biri olmaya başlamıştır.

Bugün günlük yaşam giysilerinin her türünde kullanılabilen deri, bir kaç temel grupta toplanmakta, küçükbaş deriler önceliği almaktadırlar. Ancak tabaklama tekniklerinin ilerlemesi ile, büyükbaş derilerden de yararlanılmaktadır. Bu arada diğer deri tüketicisi sanayilerde olduğundan çok daha fazla olarak, giyim sanayinde kalite çok önem kazanmaktadır. Bu da deri işleme sanayi ile deri giyim sanayi arasında vazgeçilmez, kararlı ve sürekli ilişkilerin kurulmasını gerektirmektedir.

Türkiye'de giysilik türde deri işlenmesi 1965'lerden sonra gözlenmeye başlanmıştır. Ayakkabı yüzü, kösele gibi deri işleyen tabakhanelerden bazıları o yıllardan sonra yavaş yavaş giysilik türde deri işlemeye başlamışlardır. Diğer tür derilere oranla giysilik deri imalatı daha ince daha ayrıntılı ve yeni bir takım teknolojik bilgi ve makine donanımı istediği için, kalite ancak 1970'lerden